

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 15.

Onsdagen den 19 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollen för den 11 och 12 i denna månad.

Herr Treffenberg erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Som jag förnummit, att man på ett och annat håll i kammaren antagit, att jag skulle hafva tillhört majoriteten vid kammarens omröstning i lördags angående inrättande af industrilotterier, och jag är angelägen att freda mig från den misstanken, anhåller nu jag härmed att få anteckna mig såsom reservant mot kammarens beslut.

Härefter anförde herr Ekman: Jag har visserligen icke hört, att någon misstänkt mig för att hafva instämt i det beslut, som blef kammarens i afseende på inrättandet af industrilotterier, men då jag anser det för mig vara af någon vigt att i protokollet finnes antecknadt, att jag med min röst icke biträdt samma beslut, anhåller jag att i likhet med den föregående talaren få mot det fattade beslutet inlägga min reservation.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret;

n:o 37, i anledning af Riksdagens år 1889 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1888;

n:o 38, i anledning af väckt motion i fråga om befrielse för rust- och rotehållare att bekosta vissa soldaters sjukvård; samt

n:o 39, i anledning af väckta förslag om jernvägsbyggnader för statens räkning; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 31, i anledning af väckt motion om inrättande af häradsstyrelser och antagande af stadgar för dessa styrelser; och

n:o 32, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 16, till Konungen med förslag till förordning angående tillägg till § 23 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Efter föredragning af herr *Romans* den 15 i denna månad bordlagda motion, n:o 49, om vidtagande af åtgärder för att alla ämneslärare vid de allmänna läroverken må erhålla en gemensam benämning och lika drygt undervisningsarbete m. m., hänvisades denna motion till Riksdagens särskilda utskott.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 15 innevarande mars bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 3 och 4, bevillningsutskottets memorial n:o 4, lagutskottets utlåtande n:o 30 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2.

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning. Föredrogs å nyo statsutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 33, i anledning af väckta motioner i fråga om rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning.

Herr von Schulzenheim: Då af flera skäl antagligt är, att Kongl. Maj:t inom den närmaste framtiden kommer att förelägga Riksdagen ett nytt härordningsförslag, och då genom den af motionärerna äskade förändringen i aflöningssättet för indelta soldaten enligt min tanke alltför betydliga rubbningar i indelningsverket komme att uppstå inom de delar af landet, der nu torp eller åtminstone bostad med naturaunderhåll å rust- eller rotehållers mark förunnas soldaten, vågar jag hoppas, att denna kammare nu fattar enahanda beslut som vid sistlidna års riksdag, d. v. s. afslår skrifvelseförslaget; och på den grund, herr greve och talman, yrkar jag afslag så väl å motionerna som å statsutskottets föreliggande skrifvelseförslag.

Herr Falk, Helmer: Herr grefve och talman, mine herrar!^{!frågasatt rätt}
 Då föreliggande fråga berör icke blott rust- och rotehållarne, utan^{för rust- och}
 äfven den indelte soldaten och således det allmänna, anser jag min^{rotehållare att}
 pligt vara att vid detta tillfälle yttra min mening i frågan.^{bestämna for-}
^{men för soldats}
^{aflöning.}

Utskottet hemställer, »att Riksdagen, med anledning af herrar
 Jönssons, Linds samt Jonsons och Bergendahls förevarande motioner,
 må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfver-
 vägande, om och under hvilka vilkor det må vara rust- och rotehållare
 medgifvet att, der sådan rättighet ej redan är lemnad, med ryttare eller
 soldat träffa öfverenskommelse om, huru vida dennes löneförmåner skola
 utgå i form af torp, andra naturaprestationer eller kontant lön, samt
 derefter till Riksdagen afgifva det förslag, som må befinnas af för-
 hållandena påkalladt».

(Forts.)

För min del kan jag icke tolka den föreslagna skrifvelsen annor-
 lunda, än att utskottet hyllar de åsigter, som i motionerna blifvit ut-
 talade, och önskar bereda dem framgång, alldenstund utskottet hem-
 ställer, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det förslag i
 ämnet måtte blifva för Riksdagen framlagdt i det syfte, som motio-
 nären antydt.

Om Riksdagen nu skulle besluta aflåtande af en sådan skrifvelse,
 och Kongl. Maj:t funne skäligt fästa afseende vid densamma, blefve
 följd, att det helt och hållet komme att bero på frivillig öfverens-
 kommelse mellan rust- och rotehållarne och soldaten, huru vida dennes
 aflöning skulle utgå i form af torp, andra naturaprestationer eller
 kontant aflöning, och ingen kan i denna stund med visshet förutsäga,
 huru den komme att utgå, men säkert är att den komme att betydligt
 vexla till så väl belopp som beskaffenhet. Jag har emellertid några,
 såsom jag tror, mycket viktiga anmärkningar mot detta förslag.

Det synes mig nemligen fara värdt att vid de rust- eller rotehåll,
 der temligen stora torp nu finnas — hvilka torp, i förbigående sagdt,
 väl till största delen torde vara af soldaterna genom tidernas lopp *upp-*
odlade; en redan för mer än 20 år sedan uppgjord beräkning visar
 nemligen, att indelte soldaten *förökat* åkerarealen vid torpen med om-
 kring 31,000 tunnland — det torde vara fara värdt, säger jag, att der
 dessa torp äro välbelägna, rust- eller rotehållarne skulle kunna komma
 att använda dem för egna ändamål, och att soldaten således finge nöja
 sig med kontant lön samt hänvisas att skaffa sig bostad hvar han bäst
 kunde, ofta kanske utan afseende på om sådan verkliga funnes att
 få, der han är tvungen att hafva sin bostad eller inom sitt korporal-
 skap. Soldaten kunde således nödgas att börja som inhysesshjon och
 må hända sluta som fattighjon.

Men genom torpets borttagande skulle indelte soldatens *bofasthet*,
 som med skäl betecknats såsom grundvilkoret för indelningsverket, för-
 loras, den lockelse till inträde i tjenst, som nu utgöres af den egna
 bostaden och den egna torfvan, skulle försvinna, tillgången på rekryter
 skulle minskas och deras beskaffenhet sannolikt att försämrans, den
 indelta stammens fasthet skulle aftaga och den skulle må hända snart
 till sina egenskaper komma att motsvara en sådan *värfvad* stam, som
 denna kammare upprepade gånger förklarar sig icke vilja veta af.

Utom dessa betänkligheter, som ensamma äro för mig afgörande,

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning.

(Forts.)

hyser jag ännu en annan betänklighet, och det är den, att jag befarar, att soldatens aflöning skulle komma att blifva väl knapp och att han således redan från början blefve försatt i en ogynsam ekonomisk ställning med deraf härflytande, lätt insedda olägenheter i så väl socialt som militäriskt hänseende. — Tänken efter, huru det vid rekryteringen tillgår. I regeln är det vid 17 å 20 års ålder som rekryten träder i tjenst. Det är således en omyndig yngling, utan erfarenhet, som i en så viktig fråga skall afhandla med äldre personer, ofta med ganska många på en gång, och man kan åtminstone lätt tänka sig att han dervid kommer till korta.

Allmänna lagen tillstodder ju icke omyndig man att ingå bindande aftal, utan detta måste ske genom förmyndare eller målsman; men behöfver då ej äfven den omyndige rekryten en sådan målsman, och hvilken är närmare till att utöfva ett sådant målsmanskap än kompanichefen? Nej, säger man, det är just denna inblandning af kompanichefen, som vi vilja undvika. Jag har hört många klagomål öfver kompanichefernas inblandning, men jag tror, att det ligger mycken öfverdrift deri, men på samma gång får jag erkänna, att de kanske stundom lägga sig mer i än de borde göra, men icke är detta tillräcklig orsak till en sådan omstörtning, som här i fråga, ty sedan det konstaterats att obehörig inblandning från kompanichefs sida har skett, lärer väl den det vederbör ej underlåta att erinra sina underordnade om att de ej böra öfverskrida sin befogenhet.

Jag har icke så liten erfarenhet i dessa frågor, alldenstund jag sedan mer än 40 år tillbaka haft anledning sysselsätta mig med dylika saker, och möjligen kan min erfarenhet förtjena något afseende.

Jag kan försäkra, att det mången gång är nödigt lemna den unge rekryten stöd vid uppgörelsen mellan honom och rotehållaren. Jag ber att i korthet få redogöra för huru det i allmänhet tillgår vid rekryteringen, och att det är min egen erfarenhet jag återoppar behöfver jag ju icke säga.

Vid dessa tillfällen tillhandahållas vederbörande rotehållare tryckta blanketter till kontrakt. Blanketterna äro tryckta, *derför* att tryckta sådana lemna större garanti för klara och otvetydiga bestämmelser än handskrifna, hvilkas tolkning så lätt gifver anledning till meningskiljaktigheter. I dessa blanketter införas 3:ne *hufvudsakliga* bestämmelser, eller de som röra *legan, torpet* och *hemkallet*, samt några andra mindre viktiga bestämmelser, såsom t. ex. rörande torpets brukning, vedbrand, bete m. m. Bland dessa bestämmelser håller man strängt endast på torpet; med afseende på legan och hemkallet deremot variera öfverenskommelserna, och hvad torpets brukande, vedbrand m. m. beträffar, så lägges sällan hinder i vägen för fri öfverenskommelse i dessa fall, och den frihet rörande aftal, som man önskar, är således redan i väsentlig mån vunnen. Det inträffar emellertid, att sedan ett kontrakt blifvit uppgjort, deri kompanichefen anser att rekrytens fördelar blifvit tillräckligt bevakade, så har möjligen regementschefen en annan åsigt om saken; men jag erkänner villigt, att vid de tillfällen, då man funnit sig böra påpeka rättelse, sådan utan synnerlig svårighet af rotehållarne beviljats. Stundom inträffar likväl att kontrakt, som af regementschefen godkänts, när de vid rekrytens inskrifning företetts,

icke af Konungens befallningshafvande blifvit fastställda, på den grund ^{ifrågasatt rätt} att de varit för soldaten allt för ofördelaktiga. Här af framgår således ^{för rust- och} nödvändigheten af, att den unge rekryten vid uppgörandet af hans ^{rotehållare att} framtida löneförmåner erhåller stöd icke blott hos sin kompanichef ^{bestämna for-} utan äfven hos den administrativa myndighet, som skall godkänna kontraktet, och det är ej mindre nödigt att alla tvister mellan soldaten ^{men för soldats} och rotehållarne afdömas af administrativ myndighet, ty att man icke kan draga dem under domstol, det bör en hvar kunna inse. Jag erkänner emellertid, att närmare och i många fall förändrade bestämmelser äro önskvärda i afseende på rust- och rotehållarnes och soldatens inbördes skyldigheter; men, såsom den ärade reservanten mot statsutskottets föreliggande betänkande mycket riktigt erinrat, är det en *reglering* som vi behöfva, icke en sådan anordning som här ifrågasattes, utan en reglering, som, med fasthållande af soldatens *bofasthet*, *fixerar* rust- och rotehållarnes besvär samt aflägsnar alla anledningar till tvister emellan dem och soldaten. Utskottets hemställan går emellertid i en alldeles motsatt riktning, ty ehuru densamma icke uttryckligen *prisgifver* bofastheten, blir dock den sannolika följden att deras bofasthet försvinner, om någon fixering af de ovissa besvärerna är ej ens tal, och hvad rotehållarens och soldatens inbördes förhållande beträffar, så öppnar den ju dörren på vid gafvel för godtyckligheter och tvisteämnen af alla slag. Att jag för min del icke är motståndare till en reglering, behöfver jag icke säga. Jag har i mer än 20 år önskat en sådan, och under 1885 års riksdag framhöll jag med styrka nödvändigheten deraf. Jag ber att få läsa upp ett par rader af mitt anförande vid det tillfället: »Om vi deremot offrade en ringa del af de summor, som här äro i fråga att efterskänkas, till att reglera indelningsverket och afhjelpa de brister, som vidlåda den indelta stammens organisation; till att borttaga de ovissa besvär, öfver hvilka rust- och rotehållarne klaga, till att lossa på soldatens i militäriskt hänseende ogynsamma beroende af rust- och rotehållaren, så att soldaten kunde öfvas så länge som helst, utan att det komme rust- och rotehållarne vid; till att nedsätta manskapets tjänsteålder och att bilda en stammens reserv», o. s. v. Såsom herrarne finna, har jag i bestämde ordalag yrkat på en reglering af rust- och rotehållarsbesväret, men en reglering, der man toge hänsyn icke blott till ena parten, *rust- och rotehållaren*, utan äfven till den andra parten, *soldaten*, och hvarigenom man, med betryggande af soldatens bofasthet, genom nedsättande af hans tjänsteålder och genom bildande af en reserv af ur tjänsten afgångna soldater, tillgodosåg äfven *statens* intressen i både socialt och militäriskt hänseende.

Genom det beslut, Första Kammaren för några dagar sedan fattade i de kombinerade grundskatte- och försvarsfrågorna, torde man få anse, att kammaren ställt sig på den ståndpunkten, att den önskar framläggandet af ett fullständigt härordningsförslag, i hvilket förslag ingår icke blott ökning af beväringssklassernas antal och deras öfningstid, utan äfven arméns förseende med tillräckligt antal befäl — hvilket må hända är vårt angelägnaste behof, ehuru det är det, som *minst* talas om — utan äfven organisation af sådana delar af vårt försvarsväsende, som nästan sakna all organisation. I ett sådant förslag måste ju såsom

(Forts.)

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma för- men för soldats aftoning. ett viktigt moment ingå en sådan reglering, hvarom jag nyss har talat. Är det nu skäl, mine herrar, att genom ett beslut på förhand försvåra eller omöjliggöra en sådan reglering? Det är ju klart, att om vi redan nu lösa alla band och en stor del af soldattorpen komme att försvinna, så skall det sedermera befinnas hardt nära omöjligt att återförvärfva

(Forts.) torpen och återföra aftalen inom lagbundna gränser.

Detta är hvad jag i sak haft att anföra. Jag ber att få tillägga blott några få ord.

Jag ber de herrar ledamöter af denna kammare, som älska den indelta armén och dess minnen och som önska, att den historiska grunden må utgöra grundvalen för en vårt försvar betryggande härordning, jag ber dem noga betänka innehållet af denna skrifvelse och icke genom ett bifall till densamma omöjliggöra den gamla grundens bibehållande.

Med ledsnad och förvåning har jag inhemtat, att blott en af denna kammares utskottsledamöter har såsom reservant bekämpat förslaget; men har utskottsmajoriteten verkligen pejlat hela djupet af denna skrifvelses innebörd? Jag tviflar derpå. Har den försökt öfverskåda följderna af detta förslag? Jag tror det icke, och jag är desto vissare att så icke skett, som följderna äro omöjliga att fullt öfverskåda. För min del är jag lifligt öfvertygad, att dessa följder blifva olycksbringande, ty om man rubbar den indelte soldatens bofasthet, hvilken är af oersättligt värde, undergräfvor man dermed sjelfva grunden för indelningsverket, och det kan då hända att hela den vördnadsvärda byggnaden remnar.

Nåväl, säger må hända någon, lät gå! Ja, jag vet, att det finnes de, som i sin otroliga förblindelse skulle jubla öfver indelta arméns tillintetgörande, ehuru de väl inse sin fullkomliga vanmagt att åstadkomma något annat i dess ställe. Men för sansade män, och allra helst för dem, som erhållit det hedrande uppdraget att vara svenska folkets representanter, måtte det väl vara alldeles klart, att så länge indelta armén utgör kärnan af vårt försvar och så länge ingen anledning finnes att det skall annorlunda blifva, så länge måste man omsorgsfullt undvika att skada den grund, hvarpå den hvilat, utan fast hellre stärka och befästa den samt på allt sätt söka utveckla institutionen och göra den gagnelig för sitt höga ändamål.

Då statsutskottets nu föreliggande förslag, ehuru väl ej till sitt syfte, så likväl, efter min åsigt, till sina *följder*, innebär ett uppgifvande af grunden för indelta armén samt derigenom kan vålla oberäknelig skada för vårt försvarsväsende, så yrkar jag, herr grefve och talman, afslag å utskottets hemställan.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag är, såsom herrarne finna, reservant mot utskottets beslut i denna fråga, och skälet dertill är, för att icke ingå i de detaljer, som den föregående talaren afhandlat, att, då man icke velat ingå på förändringar och förbättringar af den indelta armén af sådan beskaffenhet, att indelningsverket fortfarande kunde tjena såsom grund för en ny härordning, man åtminstone icke bör göra sådana förändringar, som endast bidraga till att ytterligare sönderrifva detsamma. Jag befarar att slutet kunde

blifva att indelningsverket blefve militäriskt odugligt, men på samma gång i ekonomiskt hänseende fördelaktigt för rust- och rotehållarne. Följden häraf skulle blifva, att vi uti det sålunda förstörda indelningsverket skulle möta ett ytterligare hinder mot antagandet af en ny härordning, som möjligen vore grundad på en annan basis. Den sista villan vore då värre än den första. Detta vore enligt min uppfattning det sämsta resultat, man kunde komma till. Jag hoppas, att snart ett helgjutet härordningsförslag skall för Riksdagen framläggas, hvarvid sannolikt det gamla indelningsverket måste gå undan — jag säger det med ledsnad — men jag fruktar att äfven detta då skall hafva förlorat all köpkraft, om vi nu utan ersättning släppa från oss hvad vi deruti hafva. Följden af sådana eftergifter skulle endast blifva nya anspråk, till dess resten vore värdelös. Detta gör att jag måste rösta mot detta förslag och hvarje annat, som afser att bereda lättnader i indelningsverket i ekonomiskt afseende, men som i någon mån kan undergräfvat det hela eller försvaga detsamma i militäriskt hänseende.

Herr Boström: För min del finner jag den fråga, som här föreligger, icke vara af så stora dimensioner, som de föregående talarne velat göra troligt. Här är icke meningen, att alla soldattorp skola borttagas, utan att vid vissa tillfällen aftal skall kunna träffas mellan rust- och rotehållare och soldat angående annat afönings sätt. Redan den komité, som 1867 tillsattes för att utreda frågor rörande rustnings- och roteringsbesvärerna, hemställde i sitt 1868 till Kongl. Maj:t afgifna utlåtande, att »såsom öfverensstämmande både med statens bästa och billighet mot de roteringskyldige, i sammanhang med värnpligtens utsträckning, den lindring i roteringsbesväret, som möjligen kunde beredas utan andra samhällsmedlemmars oskäligen betungande, måtte blifva medgifven». Då redan för 22 år sedan en sådan hemställan kunde från vederbörande komité till regeringen aflätas, föreställer jag mig att den anledning, som då förevar, nu är ännu mycket större, ty förhållandena äro sedan den tiden högst betydligt förändrade. Jag behöfver blott påpeka ett förhållande vis à vis dessa torp, att de genom rotehållarnes medgifvande af odlingars upptagande under tidernas längd blifvit allt större och större samt mångenstädes uppnått en areal, som är för jordegaren, då sådant åligger honom, betungande att med egna dragare sköta. Det är visserligen sant, att denna torpets stora areal icke är af någon nämnvärd betydelse för jordegaren genom torpets aflägsenhet från den öfriga jorden, men vid hvarje ombyte af knekt fordrar den nye innehafvaren att få bibehålla all jord, som den förre brukade. Då nu kommenderingarnas längd oupphörligen ökas, är det gifvet att rust- och rotehållarnes besvär att under knektens frånvaro sköta hans jord blifver allt mera betungande.

Hvad den militära sidan af saken beträffar, har jag icke hört, att de regementen, der manskapet ej är försedt med torp, äro af sämre beskaffenhet än der sådana finnas. Vi veta att både vid norra och södra skånska infanteriregementet, dalregementet samt en del af helsinges regemente soldaterna sakna torp, men jag tror, som sagdt, ej att dessa trupper äro sämre än de öfriga. Det är ju för öfrigt icke meningen, att torpen skulle borttagas; jag anser att det lämpligen skulle kunna

Frågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats afönning.
(Forts.)

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma för- men för soldats afönning. bestämmas, att soldaterna, om genom fri öfverenskommelse med jord-ägaren blifvit stadgadt, att deras löneförmäner icke skola utgå i form af torp, i alla fall skola beredas bostad på rotehållarens mark. Det är icke meningen, att de skola släppas lösa eller tagas från den lösa befolkningen, utan de skola i alla fall bibehålla de egenskaper, som den indelte soldaten genom sin bofasthet hittills egt, ehuru de nu ofta förekommande torpen med öfverflödigt stor areal jemte dermed förenade olägenheter komme att bortfalla. För min del tror jag icke, att de personer, som äro ifriga vänner af indelningsverket, hafva något att förlora på en skrifvelse, så affattad som här föreslås, ty missnöjet öfver de ovissa besvär, som nu vidlåda rust- och rotehåll, är allmänt, och kunde detta till någon del afhjelpas genom den föreslagna åtgärden, tror jag ej heller att indelningsverket härpå skulle förlora. Jag tror således att den skrifvelse, statsutskottet föreslagit, icke komme att medföra de vådor, som af föregående talare framhållits, och tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Königsfeldt: De som så ifrigt motsätta sig det ifråga- varande skrifvelseförslaget och så mycket orda derom, att genom bifall till detsamma torpen skulle borttagas och indelningsverket undergräfvad, hafva, enligt mitt förmenande, gjort frågan större än den i sjelfva verket är. Här är icke fråga om ett ovilkorligt borttagande af soldat- torpen, utan endast om rättighet för rust- och rotehållare att med knekten öfverenskomma, huruvida afönningen skall utgå i form af torp, andra naturaprestationer eller kontant lön. Då således rust- och rote- hållare vid rekrytering icke kan anskaffa duglig och af vederbörande god- käänd karl, som åtnöjes utan torp, måste sådant anskaffas, naturligtvis endast i de orter, der knektekontrakten dertill gifva anledning. Skulle äfven ett och annat torp försvinna, så läser derigenom icke indelnings- verket förfalla, ty att torpen icke ovilkorligen betingas af indelnings- verket eller äro för detsamma behöfliga, framgår deraf att vid en del af den indelta arméns regementen finnas icke torp och vid en del endast få. Af indelta arméns effektiva rotar och rusthåll är det mer än 5,000, som sakna torp, och af de knektar, som hafva torp, är det ej mindre än omkring 1,000, som icke äro på sina torp bosatte, men jag har icke hört att de knektar, som icke äro försedda med torp, vare sig i militäriskt eller moraliskt afseende äro sämre än de, som äro på detta sätt afönade. Beträffande den militära sidan kan jag naturligtvis icke yttra mig, men det förefaller mig eget, att icke en person skulle kunna vara lika lämplig och duglig soldat, vare sig han bor på af roten anskaffadt torp, förskaffat sig eget hus och hem eller mellan öfningstiderna är anställd såsom arbetare hos enskilde personer eller bolag. Hvad den moraliska sidan beträffar, har jag någon erfarenhet, ty i den domsaga, som är mig anförtrödd, bo soldater både med och utan torp, de senare tillhörande Dalregementet och de förre Vestman- lands regemente, och under min 28-åriga tienstgöring i domsagan har jag icke kunnat finna, att soldaterna vid Dalregementet i moraliskt afseende på något sätt äro underlägsna dem vid Vestmanlands rege- mente.

En annan omständighet, som man efter mitt förmenande bör fästa

sig vid, är, att den roten jemte underhållet af husen åliggande skyldig-^{Ifrågasatt rätt} heten att under knektens sjukdom eller bortkommendering sköta torpets ^{för rust- och} jord mycket ofta bidrager till misshälligheter mellan befälet och knekten ^{rotehållare att} å ena sidan, samt rust- och rotehållare å den andra, och att derigenom ^{bestämna för-} missnöjet med indelningsverket och dess ovissa besvär underhålles och ^{men för soldats} allt mer ökas. Då jag således för min del är af den öfvertygelsen, ^{aflöning.} att ett bifall till skrivelseförslaget icke skulle medföra eller bidraga till indelningsverkets undergräfvande, men deremot till en del undanrödja det missnöje, som på många ställen är rådande med detsamma, får jag för min del yrka bifall till utskottets hemställan. (Forts.)

Herr von Baumgarten: I hufvudsak är jag förekommen af herr Falk, i hvars sakrika yttrande jag ber att till alla delar få instämma. Det föreliggande skrivelseförslaget synes mig icke vara af så oskyldig beskaffenhet, som några af statsutskottets ledamöter här sökt att göra troligt, utan torde vara ganska djupt ingripande uti den indelte soldatens lefnadsvilkor. Det är, såsom herrarne veta, mer än 200 år sedan indelningsverket upprättades, och torpen hafva därför på många håll hunnit att till sitt värde ganska betydligt förkofras. Skulle nu en fixering af ifrågavarande löneförmåner ske, eller rotehållarne, der så ske kunde, lemnas fritt att aflöna soldaten med kontant lön, så är det gifvet, att åtminstone de goda torpen, på hvilka rotehållarne ansåge sig kunna något förtjena, ej vidare komme att användas såsom soldattorp, utan soldaten finge i allmänhet åtnöja sig med lön till något liknande belopp, som af 1883 års skattekomité föreslogs eller i medeltal 150 kronor per rote. Torpen af lägre värde, och sådana finnas äfven, som anses gifva 80 å 100 kronor om året, komme dock att bibehållas, och på sådant sätt komme den indelte soldatens lönevillkor att nedsättas icke obetydligt. Om man för öfrigt droge sig för de med soldattorps upplåtande förenade ovissa besvären, finnes äfven andra sätt att gå till väga för att undvika desamma. Rotehållaren kan t. ex. uppgöra arrendekontrakt angående torpet och gifva soldaten såsom lön en arrendeafgift, som motsvarar torpets verkliga värde, och han sluppe således alla körslor och andra olägenheter, som här påpekats. Dessutom vill jag påminna om att rust- och rotehållare såsom ersättning för dessa körslor m. m. erhållit 30 procents afskrifning af roteringsbördan, men derom vill man nu icke höra talas. Hvad beträffar de af herr Boström omnämnda stora odlingarna, som under tidernas längd tillkommit, så har rotehållaren rätt att utflytta torpet, men han måste då i stället gifva lika godt och lika mycket som det nu till torpet hörande området, och härpå skulle han således ej vinna något. Skulle man åter, såsom här är föreslaget, fixera soldatens lön, behöfde rotehållaren ej utgöra större förmåner än dem, som af 1883 års komité föreslogos, och han komme sålunda att tilldela sig soldattorpen utan att gifva motsvarande förmåner, hvarigenom en afskrifning på annat sätt komme till stånd, på den indelte soldatens bekostnad. Jag får tillägga, att jag sjelf är rust- och rotehållare, och af personlig erfarenhet känner de öfverklagade olägenheterna; men denna erfarenhet går i sådan rigtning, att det för jordegaren är fördelaktigare icke att betala kontant lön, utan att denna ingår in natura. Ofta har jag äfven

Ifrågasatt rättfått höra sådana yttranden som det, att med afseende på presterskapets för rust- och aflöning det varit för allmänheten vida fördelaktigare, då denna utgick rotehållare att i naturaprestationer och icke såsom nu kontant.

bestämma för- Äfven i militäriskt afseende var det, som af herr Falk framhölls, men för soldats aflöning. mycket riktigt och jag har ej mycket att tillägga. Då soldaten icke är bofast på roten, har icke befälet honom så i sin hand, som önskligt är. Han komme att bosätta sig, der han finner arbete, och i vissa provinser af Sverige finner han det icke utan att söka det vida omkring. Armén komme sålunda icke att kunna lätt mobiliseras, en sak som är af största betydelse icke blott med afseende på krigsfara utifrån, utan äfven för inländska förvecklingar, då det gäller att upprätthålla den inre ordningen. Riksdagen har dessutom, jag tror det var under det sist förflutna året, ingått till Kongl. Maj:t med en skrivelse, hvari begärts, att alla författningar skulle samlas, som närmare angifva rust- och rotehållares samt indelta soldaters inbördes rättigheter och skyldigheter. Denna författningssamling är under utarbetning, och det vore åtminstone skäl att med förändringar i detta ämne låta anstå, till dess nämnda arbete afslutats. Jag tror, att många af de nu öfverklagade olägenheterna skulle undanrödjas, då rust- och rotehållare lärde rätt känna sina skyldigheter och rättigheter; men jag ber äfven få säga, att jag anser en reglering af indelningsverket väl behöflig, men att denna bör ske i sammanhang och samtidigt med en fullständig organisation af landets försvarskrafter på af statsmagtarna godkända grunder.

Med hemställan att Första Kammaren ville biträda sitt sistlidna år fattade beslut att afslå en motion i samma syfte, får jag, herr grefve och talman, vördsamt anhålla att derom framställa yrkande.

Friherre Klinckowström: Det betänkande, som Första Kammaren nu går att, så vidt på densamma beror, till afgörande företaga, är enligt mitt förmenande ganska anmärkningsvärdt. Det visar till komplett evidens, att statsutskottet i all sin ofelbarhet litet eller intet begriper af den fråga, som det här haft under behandling. Jag vill icke trötta kammaren med att upprepa den konstiga tankegång, som här och der i betänkandet förekommer, när utskottet gifver sig ut på de militära frågornas glanskis, der det har all möda att hålla sig på sina fötter. Jag vill dock anföra ett uttryck af dess tankegång, som jag finner bland de anmärkningsvärdare, och som förekommer på 9:de sidan i utskottets betänkande, der utskottet säger:

»Då inom olika landsdelar vexlande uppfattning gjort sig gällande, i det att flestades soldatens aflöning ansetts böra utgå i form af torp, under det att å andra orter det medgifvits rust- och rotehållare att till soldaten utgifva årlig lön jemte ersättning i kontant i stället för torp, följde häraf, enligt utskottets mening, att ifrågavarande aflönings utgående i form af torp ej kunde vara af någon nödvändighet påkallad och att något hinder ej gerna borde kunna möta för ett sådant, till likställighet ledande ordnande af detta besvär, att det uttryckligen måtte förklaras tillkomma den rustnings- och roteringsskyldige att med soldaten öfverenskomma, huru vida aflöningen skulle utgå i form af torp eller i kontant lön».

Endast detta uttryck bevisar, att utskottet alldeles icke gjort sig siglfrågasatt rätt möda eller också icke kunnat eller velat förstå frågans betydhet. ^{för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning.} Denna betydhet, mine herrar, är både militärisk, ekonomisk samt, hvad mer är, politisk, och det gläder mig att åtminstone finna, att den enda militära auktoriteten i utskottet, för hvilken jag bugar mig, nemligen friherre Leijonbufvud, haft den klokheden att reservera sig mot ett så vådligt beslut. Hvad nu först beträffar den militära frågan, så vill jag anmärka, att jag ansett och anser fortfarande, att så vida icke regeringen framkommer med en sammanträngd plan, innehållande grunderna för försvarsverkets omdaning, dessa grunder bestående i bibehållandet af den indelta arméu med upphäfvande af rustnings- och roteringsbördans tryck på hemmanen, kan aldrig denna för fäderneslandets framtid viktiga fråga tillfredsställande lösas. Jag har sedan många år tillbaka framhållit denna tanke, jag har här i Första Kammarén icke en utan flera gånger framställt densamma. Jag har låtit trycka en särskild promemoria och vid sista riksdagen intog jag denna promemoria i kammarens protokoll, i förhoppning att den derigenom skulle blifva mer läst. Hittills har jag varit ensam om mina åsikter i denna fråga, likasom jag en tid stod ensam i den numera så populära tullfrågan, men, mine herrar, jag var envis och jag har lyckats i den. Nu är det fråga om grunderna för försvaret och min åsigt har redan vunnit icke obetydlig majoritet i Riksdagens båda kamrar. Saken är viktig och kan icke ordnas, utan att regeringen tager densamma om hand, hvilket, såsom jag tror, icke kan ske på annat sätt, än att regeringen kommer med ett sammanträngdt förslag innehållande grunderna för en omdaning af hela försvarsverket, bygd på de indelta bibehållande såsom stam för beväringssmanskapet och för öfrigt så utveckladt, som det med sådana grunder behöfver vara, för att derpå skall kunna byggas ett organisationsförslag, i sammanhang hvarmed naturligtvis måste, såsom alldeles gifven, följa en afskrifning af indelningsverkets börda. Jag har icke varit med om någon kompromiss; jag behöfver icke veta, hvad den betyder, men det synes vara alldeles följdriktigt, att dessa frågor samtidigt framläggas för Riksdagen.

Jag nämnde för herrarne, att jag stått alldeles ensam med min opinion rörande behovet af en plan, innehållande grunderna för försvarets omdaning, men sedan dess hafva åren gått och jag har med glädje sett deras inverkan på föreningen »värnpligtens vänner», en förening, hvilken, såsom herrarne torde litet hvar påminna sig, älskat den indelta armén så mycket, som herrar frihandlare älska mig. Nå väl, nu har dock under sista dagarne af sistlidet år framkommit en skrift, undertecknad af den genomskuliga signaturen G. B. och förskrifvande sig från en ganska kunnig fackman. Denne fackman, som erkänner sig tillhöra »värnpligtens vänner», medgifver dock, att det torde vara nödvändigt att i härordningsfrågan gå till mötes försvararne af den indelta armén för att kunna åstadkomma något för fäderneslandet nyttigt, och en tryckt promemoria, utgifven af »värnpligtens vänner», som jag här håller i min hand, är på några få undantag när af den beskaffenhet att jag skulle kunna ingå i diskussion och uppgörelse med de åsikter, som der uttalas. Jag vill nu icke annat än i förbigående anmärka ett par uttryck för, om jag så får kalla dem, militär-

(Forts.)

Ifrågasatt rätt filosofiska åsikter, som jag icke anser inverka på frågan, men hvilka för rust- och jag icke kan säga att jag delar. Den ena af dessa militärfilosofiska rotehållare att jag icke kan säga att jag delar. Den ena af dessa militärfilosofiska bestämma för åsikter återfinnes på sid. 57 och innehåller, att Sverige, för att med men för soldats hopp om framgång kunna försvara sitt område, bör uppställa 100,000 afluening. stridande.

(Forts.)

Detta har författaren tagit från en föregående försvarskomité, men jag har i den kritik af den sista stora försvarskomiténs arbeten i försvarsfrågan, som jag vid 1882 års riksdag framstälde, på goda skäl bestridt detta. Jag anser verkligen att Sverige med sina ekonomiska tillgångar kan underhålla en stridande, aktiv armé på 100,000 man och äfven bör göra det, men att insöfva svenska folket i den tron, att det vore nog för att hindra en invasion i landet, det är, mine herrar, icke rätt och faktiskt origtigt; tvärt om skulle motsatsen kunna bevisas; men med denna armé, så stark som vi kunna åstadkomma, kunna vi kämpa och äfven vinna bataljer. Faran är dock, att med grannar, så mäktiga som de hvilka omgifva Sverige, är det bäst att söka så vidt möjligt lefva i fred. Ty att påstå att vi med våra 100,000 man skulle kunna hindra dem från att intränga i landet, är militäriskt nonsens.

Den andra militärfilosofiska betraktelsen förekommer på sid. 168, der han säger att »gifvet är, att ur organisatorisk-ekonomisk synpunkt det äldre manskapet är ett oting». Han nämnde icke hvarför och är skyldig bevisa, att det är ett oting. Jag tror deremot, att man i en armé bör väl taga vara på det äldre manskapet, så snart det är pligt-troget, ty deraf beror, mer än man tror, arméns lycka och framgång, i synnerhet om den träffas af tillfälliga motgångar.

Deremot är jag ense med honom om sjelfva grunden för den nya organisationen, nemligen att volontärer skulle insättas på de indelta regementenas vakanta rotar, skjutskolor inrättas och beväringmanska-pets vapenöfningar ökas. När han säger, sid. 153, att vapenöfningarna längd i fredstid bör bestämmas till minst 90 dagar, vågar jag dock påstå, att det är omöjligt att erhålla Riksdagens bifall till något sådant. Mer än 60 dagar kunna vi aldrig få. Och om vi få 60 dagars öfning för beväringmanskapet samt bibehålla den indelta armén och de garnisonerade trupperna såsom stam, blir denna vår armé enligt min innerliga öfvertygelse starkare, än om vi hade blott konskriberadt och värnpliktigt manskap, såsom exempelvis enligt 1883 års förslag. Ty säkert är, att öfvergifva vi den indelta armén såsom stam för beväringmanskapet, förslår ingenting mindre än tre års fredsofningar för beväringmanskapet och lottdragning. Dessa två moment hafva varit föreslagna af föregående regeringar och Riksdagen har sagt nej dertill, så att vi nu icke kunna med något hopp om framgång sträfva att komma derhän. Det finnes sålunda ingen annan utväg än att bibehålla den indelta armén med aflyftande från jorden af indelnings-verkets bördor.

Den tanke, som reservanten friherre Leijonhufvud framställt, tycker jag är mycket tilltalande. Han säger:

»Då det synes mig osäkert, hvilka frukter ett sådant medgifvande som det, utskottets förestående hemställan afser, kunde medföra, anser jag det väckta förslaget böra afslås, intill dess en allmän reglering

eller fixering af rust- och rothållares skyldigheter kan företagas eller ock en ny härordning blir antagen.»

Ja, mine herrar, det ligger mycken sanning i dessa få ord. Att, ifrågasatt rätt för rust- och rothållare att bestämma formen för soldats aflöning. samt Statsutskottet och många andra, synnerligast mina vänner i Andra Kammaren, hafva verkligen icke insett betydelsen af torpinstitutionen för den indelta armén. Den är så att säga låset för denna armé, denna gamla fasta dörr till vårt land. Och em ogerningsmännen komma med sina yxor för att slå sönder denna dörr, skall det icke lyckas dem, så länge låset håller. Men skulle detta öppnas eller dörren sönderslås, då beklagar jag landet i många hänseenden. Skulle, om den underdåniga skrifvelsen beslutas, regeringen, då den framlägges för Kongl. Maj:t, gå in på denna obetänksamma anhållan, då beklagar jag henne och hon komme derigenom enligt min öfvertygelse att binda ris åt sin egen rygg både i militäriskt och, hvad viktigare är, i politiskt afseende. Jag anser nemligen, att den indelta armén är det starkaste, förnämsta och tillförlitligaste stödet för en laglig konungamagt i vårt land, och jag skulle djupt beklaga den dag, då detta stöd undanrycktes densamma, ty då vore enligt mitt förmenande snart slut med konungadömet i Sverige.

Jag yrkar afslag på utskottets förslag.

Grefve Barnekow: Att torpen äro en af de viktigaste betingelserna för indelningsverket, ja dess glans- och kärnpunkt, har sagts, det har visats, det är möjligt. Men torpinstitutionen må hafva hvilka förtjenster som helst, det är dock ett faktum, hvarom jag ber att få påminna, att densamma icke allmänt tillämpas, det är dock ett faktum, att icke stort mer än hälften af det indelta manskapet bebor torp. Jag ber att i detta hänseende få erinra om Skåne; der finnes endast ett fåtal torp. I de flesta kontrakt, som der uppgöras med soldater, stipuleras endast städja och kontant lön, med förpligtelse för rust- eller rothållare att, der soldaten så önskar, förse honom med torp mot afdrag på den kontanta lönen. Och det har icke försports, att på grund af denna fria tolkning af knektekontrakten några olägenheter yppat sig med afseende på karlarnes duglighet. Tvärt om blir här af en följd att, såsom herr krigsministern vid förra riksdagen påpekade, mauskapet blir yngre och omsättningen större, hvarigenom det således blifver lättare att få en reserv. Der soldaten får torp bland sina löneförmåner, tjenar han vanligen qvar, tills han blir kasserad. Erhåller han deremot kontant lön, köper han sig gerna eget torp och gäldar köpeskillingen med årliga afbetalningar af lönen, dervid ofta rust- eller rothållaren hjälper honom med borgen. I hvilketdera fallet blir således soldaten bofast och ingalunda, såsom här blifvit sagdt, ett inhysseshjon eller något deråt. Skilnaden är deremot den, att aflönas han med torp, har han utsigten att, när han kasserats, få sluta sina dagar på fattighuset, hvaremot i det senare fallet han med någon omtanke och uppoffring kan bereda sig ett eget hem. Dessa bestämmelser att rust- och rothållare skulle utgöra torp liksom andra naturaprestationer voro ursprungligen afsedda att vara en lindring i besväret, men

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldatens aflöning. (Forts.)

till följd af förändrade förhållanden hafva de i stället blifvit en börda; de ovissa besvären hafva blifvit allt mer och mer ovissa. För öfrigt är nu ju icke fråga om att borttaga torpen, utan endast att få bestämdt, att det må vara soldaten förunnadt att, der han så önskar, få mottaga kontant vederlag för ett torp, som han ej vill hafva.

Jag ber att få yrka bifall till hvad utskottet hemställt.

Herr Anderson, Albert: Då det ständiga knektehållet för omkring 200 år sedan inrättades, var Sveriges ställning helt annan än nu. Då hade landet under en lång period varit nästan oupphörligt inveckladt i krig, och jordbruket hade snarare gått tillbaka än framåt. Vid de flesta hemman funnos utmarker, som icke hade synnerligen stort värde för egaren. Kommunikationerna voro bristfälliga och i följd deraf var det svårt för jordbrukaren att föra sina produkter till platser, der de kunde afsättas. Den befolkning, bland hvilken jordbrukaren finner sina afnämare, städernas befolkning och de landsbygdens invånare, som sysselsätta sig med annat än jordbruk, var ock fåtalig. Jordbrukaren hade sålunda stora svårigheter att förvandla sina produkter i reda penningar. Derför var ock beskattningen så ordnad, att jordbrukaren kunde erlägga sina skatter till väsentligaste delen i jordbrukets alster. I öfverensstämmelse med detta förhållande affattades äfven bestämmelserna i knektekontrakten om soldatens aflöning. Der bestämdes i allmänhet, att han skulle hafva torp eller bostad och vidare skulle han hafva sitt hemkall i åtskilliga naturaprestationer.

Hvad torpen eller bostäderna beträffade, fans dessutom ett annat skäl, hvarför det ausågs gagneligt, att soldaterna skulle hafva sådana. Med det ständiga knektehållets inrättande blef den indelte soldatens tjänstetid lång; krigstjensten blef hans lefnadsyrke. Man fruktade därför, att, om de indelta soldaterna komme att sakna fast bostad, de skulle bilda en särskild kast i samhället med särskilda intressen. Sådant ville man afhjelpa genom att gifva dem torp eller bostad, hvarigenom man hoppades, att soldaterna skulle få samma intressen som landets öfriga jordbrukande befolkning.

Sedan denna tid hafva emellertid förhållandena väsentligen förändrats. Jordbruket har gått mycket framåt. Jorden har blifvit uppodlad. De utmarker, på hvilka torpen anlades, hafva mängenstädes blifvit förvandlade till åker. Kommunikationerna hafva utvecklats. Städernas befolkning har ökats i väsentlig grad. Allt detta gör, att landtmännen numera kunna på fördelaktigt sätt afsätta sina produkter och med lätthet förvandla dem i penningar. — Jag kan därför fullt väl förstå, att on än bestämmelserna i knektekontrakten om formen för soldatens aflöning för 200 år sedan voro lämpliga, de numera af många icke anses ändamålsenliga.

Men frågan måste också bedömas från en annan synpunkt. Den indelte soldatens tjänstetid är ännu ungefär lika lång som på den tid, då indelningsverket inrättades. Han har fortfarande krigstjensten till sitt lefnadsyrke. Jag tror, att så länge detta förhållande fortfar, det är lika viktigt nu, som då indelningsverket inrättades, att man tillser,

det den indelte soldaten har fast bostad. Man invänder kanske här-^{frågasatt rätt} emot, att till följd af de ökade öfningar i rekrytskolorna och eljest,^{för rust- och} hvilka fordras för soldatens utbildning, han nu under de första åren^{rotehållare att} af sin tjenstetid icke kan egna någon vård åt sitt torp. Man invän-^{bestämma for-} der måhända också, att det redan nu finnes en hel del soldater, hvilka^{men för soldats} icke hafva torp. Hvad den första invändningen beträffar, måste man^{aflöning.} dock komma i håg, att sedan den indelte soldaten utbildats, tjenstgör^(Forts.) han kanske närmare tjugu år och har under denna tid rikt tillfälle att sköta sitt torp. Hvad åter den senare invändningen angår, så har jag visserligen från vissa landsorter hört uppgifvas, att bristen på torp icke skulle hafva förorsakat några olägenheter, men från andra håll har jag erfarit motsatsen.

Under sådana förhållanden kan jag icke vara med om utskottets förslag. Kunde deremot tjenstetiden för den indelte soldaten väsentligen förkortas, komme frågan i ett annat skick. Om hans tjenstetid inskränktes till exempelvis sex år, skulle, under förutsättning att han antoges vid 19—20 års ålder, soldaten afgå från tjensten vid en ålder af 25 å 26 år. En sådan tjenstetid vore så kort, han vore vid afskedet ännu så ung, att han sedermera med framgång kunde egna sig åt ett borgerligt lefnadsyrke. Jag tror därför, att det då icke skulle vara nödvändigt, att han under den tid han vore soldat hade boställe. En sådan bestämmelse skulle deremot för landet vara af stor fördel derutinnan, att soldaten, när han afginge från krigstjensten, skulle enligt gällande värnpligtslag qvarstå i beväringen till fyllda 32 års ålder och vi sålunda erhålla en reserv, som i farans stund skulle vara af högt värde.

Man har under mer än tjugu år sökt på allt sätt förbättra vårt försvar, men icke kommit till något resultat. Förslag har framställts att med upphäfvande af indelningsverket grunda försvaret på den allmänna värnpligten. Det föll. Två gånger hafva förslag framlagts att med upphäfvande af indelningsverket grunda försvaret på en stam, anskaffad på frivillighetens väg. Äfven dessa förslag hafva fallit. Det kan måhända icke vara så mycket att undra på, att man icke velat öfvergifva denna gamla och bepröfvade institution, som kallas indelningsverket, för att kasta sig in på något nytt och okänt. Man skulle ju därför ock kunna söka bygga på vårt gamla indelningsverk, som då emellertid måste förändras enligt tidens kraf, och första vilkoret skulle i sådan händelse enligt mitt förmenande vara, att tjenstetiden väsentligen förkortades. Om så skedde, tror jag äfven, att man vida lättare skulle kunna gå det förslag till mötes, hvilket utskottet nu framlagt. Hade utskottet i sitt föreliggande förslag meddelat yttrande, gående derpå ut, att tjenstetiden borde förkortas, då skulle jag för min del hafva röstat för ett sådant förslag. Nu måste jag yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Jönsson: Det kan möjligen anses förmätet af mig att uppträda i denna fråga, när så stora förmågor, i synnerhet på det militära hållet, yttrat sig deri, men jag rår ej för att jag ändock hyser något litet tvifvel om riktigheten af allt hvad herrar militärer sagt. Jag har all anledning antaga, att de hafva goda militäriska insigter

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma för- men för soldats aflöning. och begripa allt militäriskt, men deraf följer ej, att de känna de faktiska ekonomiska förhållandena i frågan. Här har t. ex. yttrats af militärer, att torpen skulle vara så och så stora och att soldaterna skulle fortfarande ega innehafva dem med samma storlek, som de förut haft. Jag kan emellertid underrätta dessa herrar, att vi hafva ett kongl. prejudikat i motsatt riktning, deri Kongl. Maj:t förklarar, att vid vakanssättning rotehållaren icke är skyldig att lemna torpet större, än knektekontraktet innehåller. Efter detta misstag och då herrar militärer icke äro starkare i denna del af frågan, kan man ju ock hafva sina tvifvel om deras öfverlägsenhet äfven på det rent militära området.

Jag lemnar emellertid detta derhän. Jag vill ej blifva för mycket långträdig och söka vederlägga allt, som jag ej kan gilla af hvad under diskussionen framkommit.

Då denna fråga vid senaste riksdagen förevar, fäste jag herrarnes uppmärksamhet på åtskilliga olägenheter och obehag, som vidlådde det närvarande systemet, men nu, då tiden är så långt framskriden, vill jag fatta mig kort och ej åter upprepa samma obehagliga historia.

Det har framhållits af motståndarne till förslaget, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle vara att helt och hållet kullstörta indelningsverket, och en talare ansåg det vara rent af fosterlandsförräderi att hafva framkommit med en sådan motion som min i ämnet afgifna. Mig förefaller det obegripligt, att indelningsverket skulle kunna skadas, om man vände sig till Kongl. Maj:t i frågan. Hafva vi verkligen anledning frukta, att Kongl. Maj:t skulle kunna framlägga ett sådant förslag, att indelningsverket deraf skulle taga skada? Jag för min del hyser en fullkomligt motsatt åsigt. För öfrigt tror jag, att Kongl. Maj:t har full rätt att vid en sådan skrifvelse fästa hvad afseende Kongl. Maj:t finner för godt. Jag är emellertid fullkomligt öfvertygad, att, om alla dessa påpekade olägenheter blefve för Kongl. Maj:t framställda, Kongl. Maj:t verkligen skulle fästa afseende dervid och rättelse komma att ske. Dessa olägenheter äro så stora och kunna enligt min öfvertygelse endast skada, ej alls gagna armén, hvarför jag ej kan föreställa mig annat, än att framställningen i skrifvelsen skulle bifallas.

Man måste hågkomma, att genom förändrade förhållanden hafva knektekontrakten numera blifvit något helt annat, än de voro vid den tid, då de upprättades. Genom de skiften, som på de flesta håll försiggått, har sålunda t. ex. händt, att soldattorpet flyttats en, två, till och med tre mil från roten; man kan lätt tänka sig, hvilka olägenheter sådant skall medföra för rotehållaren, hvilka svårigheter han skall hafva att bruka jorden, underhålla husen m. m. Härtill kommer, att äfven om ett torp är så stort, att dragare der kunna födas, rotehållaren, enligt ett i min motion åberopadt prejudikat, ändock icke är berättigad att i kontraktet med soldaten träffa aftal, att han skall bruka jorden, underhålla husen och berga grödan. Dessa olägenheter blifva ännu besvärligare, då, såsom förhållandet ofta är, det finnes 8—10 delegare i en rote.

Man har i denna kammare ofta talat om och klandrat egennyttan hos de rotehållare, som ville göra sig fria från indelningsverket. Som den saken ej hör hit, vill jag ej nu yttra mig derom, utan endast

fästa uppmärksamheten derå, att, om orsaken till detta missnöje bort-^{Ifrågasatt rätt}tages, de ovissa onera förvandlas till bestämda afgifter, då borttages^{för rust- och} ock grunden till det största missnöjet. Det är icke de kontraktsenliga^{rotehållare att} utgifterna, som orsaka missnöjet, utan det oändliga trassel emellan^{bestämna for-}rotehållaren och knekten.^{men för soldats}
aförning.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derå, att sedan befälets boställen indragits, har en stor skilnad mot förr uppstått. Under den gamla tiden bodde kompanichefen midt ibland sitt kompani. Han betraktades som en far för sina soldater och en vän till rotehållarne. Till följd af de förändrade förhållandena bo deremot nu så väl kompanicheferna som det öfriga befälet vanligen i städerna. Under de gamla mycket patriarkaliska förhållandena, så, om slitningar och missnöje uppkommo emellan rotehållaren och soldaten, tog kompanichefen reda på saken och medlade dem emellan, så att allt blef bra. Nu deremot, då han måhända vet, hur landsbygden ser ut, men säkert är alldeles främmande för förhållandena derstädes och han dertill ofta handlar i öfverdrifvet tjenstenit, ställer han till en oändlighet med trassel.

Som Andra Kammaren redan för flera dagar sedan beslutat i enlighet med utskottets förslag, hoppas jag denna kammare nu skall bifalla detsamma. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Björnstjerna: Indelningsverket stiftades för kriget och under en tid, då kriget hörde så godt som till ordningen för dagen. Under det förra århundradet hade vi några och trettio års krig och under detta århundrades första fjorton år hade vi sju års krig. Under den sjuttiofemåriga fred, vi sedan njutit, hafva vi glömt bort, hvilka oändligt mycket större bördor kriget medförde för rust- och rotehållaren, än freden gör. Man klagar nu öfver att rotehållaren måste sköta soldatens teg och torp, då denne är borta på de sällan förekommande öfningarna, medan åter under krigets tid en mängd hemman stodo öde, derför att rust- och rotehållaren icke kunde fullgöra sina förpligtelser.

Den svåraste af alla var att ställa upp man i stället för den, som under kriget stupat, hvilket ofta blef omöjligt. Denna börda aflyftes 1810. I sammanhang med beväringens införande befriades nemligen rust- och rotehållaren från skyldigheten att i krigstid uppställa annan karl. År 1885 beviljades rusthållaren ersättning för nummerhäst, som under extra kommendering störtat. Huru litet man nu tänker på kriget, framgår deraf att hvarken i Riksdagens skrifvelse eller i den kongl. propositionen i ämnet ett ord nämnes om krig, utan endast att rusthållaren skulle beredas ersättning för under extra kommendering störtad nummerhäst. Jag interPELLERADE då krigsministern, huru vida detta äfven gälde krigstillfällen, men fick icke något svar. Då jag förmodar att krig icke kan räknas till de ordinarie vapenöfningarna, kan jag icke finna annat, än att rusthållaren äfven blef befriad från att ersätta häst under krig, hvilket var den största bördan näst uppsättande af karl. Dessa två bördor voro förr de mest betungande. En mängd eftergifter äro sedermera gjorda. Jag skall endast nämna, att rust- och rotehållarne befriades 1830 från att hålla exercisammunition, 1840 från att hålla trosskuskar och 1841 från mötespassevolans-

Ifrågasatt rätt afgiften. 1858 befriades rothållarne från all afgift för soldatens mun-
för rust- och dering och samma år efterskänktes för rusthållarne fouragepassevolans-
rotehållare att afgiften, hvilken ersatt rusthållarnes skyldighet att sjelfva fouragera
bestämma för sina hästar, under alla »möten och mönstringar» som det hette, ett
men för soldats åliggande, som ansågs mycket betungande, då detta tvång qvarstod.
af löning.

(Forts.)

Sedermera, år 1884, befriades, såsom bekant, rusthållarne från skyl-
 digheten att anskaffa och underhålla beklädnads-, bevarings- och rem-
 tygs- samt häst- och sadelmunderingspersedlar, hvilket var ett högst
 betydande onus. Slutligen beviljades, såsom känt, 30 procent afskrif-
 ning å indelningsverkets återstående bördor och å grundskatterna.

Den, som opartiskt vill taga dessa förhållanden i betraktande, måste
 erkänna, att af indelningsverkets ursprungliga börda nu endast en mindre
 del återstår. Efter krigstiden kommo arbetskommenderingar, som nu
 icke heller finnas. Men Rikets Ständer fäste mera afseende vid rikets
 finanser än vid rust- och rothållarnes intressen. De flesta större offent-
 liga arbeten utfördes sålunda under många år genom arbetskommen-
 deringar från indelta armén, såsom t. ex. byggandet af Göta kanal,
 hvar till hela regementen ständigt voro kommenderade. Äfven derifrån
 äro de numera befriade.

Jag instämmer för öfrigt hufvudsakligen uti hvad herr Falk och
 flere med honom liktänkande talare yttrat. Den näst siste talaren an-
 förde att, i fall tjenstetiden inom armén blefve förkortad, detta skulle
 vara en stor fördel för armén och att det i detta fall skulle blifva
 nödvändigt att vidtaga förändringar med torpinstitutionen. Deruti in-
 stämmer också jag och skulle önska att sådana förändringar skulle
 kunna genomdrivas, att karlens tjenstetid blefve förkortad, men, för
 att göra detta möjligt, tror jag icke att vi nu böra skänka bort den
 största trumf vi hafva på hand, nemligen soldattorpen.

Den förnämsta anledningen, hvarför jag icke kan vara med om
 det ifrågavarande förslaget, är emellertid den, att vi af en sorglig er-
 farenhet lärt, att det tyckes vara alldeles omöjligt att utverka någon
 varaktig förbättring i vårt försvarsväsen utan att köpa detta genom
 eftergifter åt jordbrukaren i första rummet genom afskrifning af in-
 delningsverk och grundskatter; och när dessa väl borttagits, komma
 nog andra fordringar. Jag hör icke till de menlöses antal, hvilka tro
 på löftet, att, sedan indelningsverk och grundskatter afskrifvits, för-
 svaret skall få ut sin rätt. Hvarje riksdag flöda motioner, som liksom
 denna yrka på lindring i en eller annan form af försvaret, men för
 hvarje lindring, som medgifves, hafva vi mindre att bjuda för att ut-
 verka förbättring i vårt försvarsväsen och sålunda mörkna med hvarje
 sådan eftergift utsigterna att få en förbättrad organisation.

Jag vågar hoppas, att de män, hvilka liksom jag ställa försvaret i
 främsta rummet och inse, huru värnlösa vi äro i denna stund mot ett
 allvarsamt anfall, skola förena sig med mig och sätta på vår fana:
 Ingen lindring eller eftergift på indelningsverket, utan att erhålla
 några motsvarande fördelar för försvaret! Jag vågar hoppas, att Första
 Kammaren, som för några dagar sedan afslog den af Kongl. Maj:t
 erbjudna 10-procent-afskrifningen, så snart denna skildes från försva-
 ret, äfven måtte afslå nu förevarande förslag.

Herr Abelin: Under debatten om denna fråga har af flere ^{ifrågasatt rätt} talare, hvilka förordat skrivelseförslaget, blifvit yttradt, att här icke ^{för rust- och} vore fråga om soldattorpens borttagande, utan endast om rättighet ^{rotehållare att} för rust- och rotehållaren att med soldaten öfverenskomma om torp ^{bestämma för-} eller andra löneförmåner. Men äfven under antagande att med förslaget icke åsyftas något annat, så lär det väl icke kunna bestridas ^{men för soldats} att vid de rust- och rotehållsnummer, der det kontanta aflöningsättet en gång blifvit infördt — hvaraf följer att torpen komma att raseras eller anslås till andra ändamål — der kommer icke, derest det ifrågasatta medgifvandet blifver genom allmän förordning lagfast, aflöningsättet med torp att åter införas, och man har då att befara, att soldatens bofasthet och de militära och sociala fördelar den medför komma att försvinna, så att vi till sist, på sätt herr krigsministern under debatten härom vid förra riksdagen yttrade, af indelta armén skulle få kvar endast ett mindre lätt handterligt skal utan kärna.

Man har, såsom bevis för att det kontanta aflöningsättet utan olägenhet kan tillämpas, åberopat förhållandet vid de skånska regementena, men har man dervid tagit hänsyn till Skånes säregna förhållanden i öfrigt och erinrat sig, att hvad som med fördel der kan tillämpas icke låter sig lika väl i andra landsorter verkställas? Inom Skånes folkrika och i öfrigt lyckligt lottade bygder är det nemligen lika lätt att skaffa kraftfulla och dugliga soldater, som det är lätt för dessa att inom området för det kompani de tillhöra skaffa sig en lönande verksamhet. Dessa förhållanden göra, att de skånska soldaterna icke behöfva föra något kringströfvande lif för att skaffa sig hem och arbete, och denna omständighet åter medverkar dertill, att hvarken deras moral eller deras militära färdighållning lider någon skada deraf, att de äro i saknad af boställe. Att man emellertid icke heller i Skåne förbiser vigten af soldatens bofasthet, framgår deraf, att i de kontrakt, som uppgöras om kontant lön, alltid intages förpligtelsen för rust- och rotehållare att, om soldaten så önskar, de skola förse honom med torp.

Emellertid och oaktadt de farhågor, jag uttalat, vill jag icke förneka önskvärdheten af en reglering af de förhållanden, som verka störande på det goda förståndet mellan rust- och rotehållaren och soldaten. Jag kan så mycket mindre underkänna vigten häraf, som jag gifvit upphof till ett ganska omfattande förslag i sådant syfte, men hvad jag motsatt mig och alltjemt kommer att motsätta mig, det är att man utan något bestämdt, på förhand gifvet mål sönderplockar och undergräfvor den indelta armén, hvilken likväl — det måste erkännas äfven af dess bittraste vedersakare — utgör det väsentligaste stödet för det försvar, vi ega, och då man nu bör kunna hoppas att vi i en nära framtid hafva att emotse ett förslag till grunder för försvarets ordnande, och bestämmelser sådana som den här föreslagna lämpligast böra i sammanhang dermed företagas till afgörande, och då vidare redan vid denna riksdag förekomma ett par motioner, som afse ganska viktiga förändringar i aflöningsättet för den indelta truppen, så hemställer jag till denna kammare, om icke alla skäl tala för att nu förkasta det skrivelseförslag, som är i fråga; och särskildt tillåter jag mig hemställa till dem, som säga sig icke afse annat med

Ifrågasatt rättförslaget än att, då hvarken rust- och rothällarne eller soldaten vilja för rust- och rothällare att bestämma för men för soldats aflöning. hafva torp, de icke skola tvingas dertill, och till dem, som förmena att här icke är fråga om annat än en vilkorlig uppgörelse, gående derpå ut att, äfven om öfverenskommelse träffats med soldaten om kontant lön, rust- och rothällarne likväl skola medelst kontrakt förbinda sig att, då soldaten det önskar, tillhandahålla honom torp, huru vida icke äfven desse må finna sig i att förslaget faller, vid det förhållandet att hvad de åsyfta mycket väl kan vinnas utan att någon förändring göres i nu rådande förhållanden. Intet hinder möter nemligen, att uppgörelse träffas med soldaten om torpets utarrenderande på längre eller kortare tid vare sig till rust- och rothällaren eller, med hans begifvande, till någon annan. Vi hafva ständigt bevis på att så låter sig göra och att så sker med befälets medgifvande. Tjenstgöringsreglementet för armén förutsätter ett sådant fall och gifver, genom de föreskrifter det innehåller rörande tillvägagångssättet derutinnan, lagligt stöd för en dylik åtgärd. Då befälet söker öfvervaka att soldaten får sin rätt och att uppgörelsen öfverensstämmer med knektekontraktet, gör befälet endast sin skyldighet. Om det dervid någon gång drifver sina anspråk längre, än billighet och klokhet bjuda, så är detta att beklaga; men icke bör den omständigheten att så undantagsvis kan ske, förleda Riksdagen att fatta ett beslut, hvars följder icke kunna förutses.

Huru man nu än må se saken, bör man kunna vara öfverens derom, att inga olyckor eller nämnvärda olägenheter kunna uppkomma om bestämmelser, som tillämpats i tvåhundra år, ännu några år få vara gällande; och då så är, och då, hvarom jag är öfvertygad, i den mån indelningsverkets tillgångar eftergifvas och bandet lossas mellan rust- och rothällaren och soldaten, i samma mån ökas äfven svårigheten att få några genomgripande förbättringar i försvaret, så bör kammaren kunna sluta till, att jag lifligt önskar, att skrivelseförslaget må lemnas utan afseende. Innan jag emellertid lemnar ordet, vill jag hafva förklarat, att jag fortfarande är af den uppfattningen, att ett försvar på indelningsverkets grund är det för våra förhållanden lämpligaste och att jag anser, att ett tillfredsställande sådant ännu kan på denna grund åstadkommas, men att jag, huru varma mina sympatier än äro för den gamla institutionen och huru djupt rotfast än mitt förtroende är för de indelta trupperna, dock i främsta rummet älskar se vårt land tillgodosedt med ett, så vidt möjligt är, betryggande försvar, hvarför, derest man ej kan enas om ett sådant på indelningsverkets grund, jag gerna gifver min röst åt ett på den rena värnpligten grundadt sådant försvar, och är detta, enligt mitt förmenande, den enda grund, som i så fall kan accepteras, ty i likhet med hvad friherre Leijonhufvud här om dagen på detta rum yttrade, anser jag att det sämsta af allt, hvarpå man kan bygga en försvarsorganisation, är en värfvad stamtrupp, icke så till förståendes som skulle denna trupp behöfva bestå af mindre goda krafter, men därför, att den icke står att få till ett antal, som är tillräckligt att fylla behövet. Jag har så litet förtroende till en sådan utväg, att jag föreställer mig att, om man insloge denna väg för att med stamtrupp förse samtliga vapenslagens alla trupper, man skulle komma till snar

insigt derom, att man i sin ifver att skapa reserver ginge miste om *Ifrågasatt rätt för rust- och rotheållare att bestämma formen för soldats aflöning.*
det väsentligaste — sjelfva stamtruppen.

Herr greve och talman! Jag yrkar afslag å utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Jag för min del tror, att denna fråga fått något större dimensioner, än egentligen varit behöfligt, ty vi befinna oss nu inne på frågan om omorganisation af armén. Frågan gäller här endast om rättighet för rust- och rotheållarne att lemna kontant lön i stället för torp, om de så finna för godt. Jag kan icke föreställa mig annat än att, om man har en duglig karl, det är fullkomligt likgiltigt, om karlen bor på ett torp eller icke. Oaktadt man sagt, att det icke är samma förhållanden i södra delarne af riket som i de norra, skall jag be att få på det bestämdaste protestera mot ett yttrande af en föregående talare, hvilken sade att, om detta förslag antogs, skulle det blifva fattighjon af alla karlar, som icke hade torp — det vill, med andra ord, säga att våra soldater i Skåne äro fattighjon. Jag påstår, att de äro lika goda som soldaterna i öfre Sverige. Vidare har man sagt, att soldaternas moral skulle förstöras, om de icke hade torp, men jag vågar påstå, att våra trupper i Skåne hafva lika god moral som de, hvilka finnas här. Jag protesterar mot yttrandet, att bibehållandet af torpen skulle bibehålla truppersnas moral. Jag har sjelf tjänat vid den indelta armén och jag har mycken respekt och aktning för indelningsverket. Jag erkänner de stora förtjenster, som det *har* haft, men dess rol är utspelt. Jag tror icke att man kan bygga på den grunden, och Riksdagen tyckes haft samma uppfattning, då den tog bort boställen för befålet. Skulle nu hela indelningsverket bero på, att vi behålla dessa små soldatstugor? Tro herrarne att, om rust- och rotheållaren lemnar denna lilla stuga, med sitt lilla land, hvilket ju låter så vackert och idylliskt, och staten får torpen, staten sedan behåller dem för att bibehålla ramen till indelningsverket och icke i stället säljer dessa små domäner? Jag tror icke att staten behåller dem, och då jag nu är af den uppfattningen och detta förslag går i den rätta riktningen eller till den allmänna värnpligten, vet jag icke hvarför man icke skulle bifalla det. För att komma dit, måste man så småningom borttaga denna stam. Tro herrarne att i nuvarande tider, med de fordringar, som nu ställas på militären, en karl är duglig till krigstjänst vid 50 års ålder?

En talare har sagt att, om man rubbar indelningsverket, så tager man bort stödet för konungamagten, ty konungamagten skulle stödjä sig på indelningsverket. I huru många länder i världen skulle då konungamagten kunna existera, ty indelningsverket finnes icke i något annat land än Sverige? Indelningsverket har haft sin tid, men jag fruktar för att den tiden nu är slut.

En föregående talare nämnde om forna tider, då vi hade krig, och huru man då satte upp soldater, men det var helt andra förhållanden. Då var förhållandet att man lade skatt egentligen endast på en klass, men nu är förhållandet omvänt, och denna samma klass har numera mera att säga inom representationen. Man må då icke förtänka denna klass, att den vill reglera denna beskattning. Dertill kommer att numera finnas industri och penningar. Jag har hört äldre

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma förmen för soldats aflöning.
(Forts.)

personer omtala, huru stora godsegare för 60 à 70 år sedan icke kunde skaffa ett par hundra kronor kontant. Och hvarför skall icke industrien och kapitalet hjälpa att bära skatterna till försvaret? Jag tycker icke jordbrukarne kunna klandras för detta. En talare uppmanade nyss kammaren att ställa försvaret i främsta rummet och se saken från fosterländsk synpunkt. Jag anser mig icke vara någon försvarsnihilist. Jag ställer gerna försvaret högt, men då han sade, att vi icke skola göra några eftergifter, icke skänka efter något, tror jag att försvaret kommer att derpå sitta emellan. Jag tror icke att den är varmare fosterlandsvän, som säger att vi skola hålla igen. Det är åtminstone icke min uppfattning, och erfarenheten skall visa hvem som har rätt.

Men jag har sjelf kommit längre, än jag ämnade, och vill hålla mig till den föreliggande frågan. Sasom denna nu ställer sig, kan jag icke se, hvarför icke kammaren skulle bifalla den. Jag yrkar derfor bifall till utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Jag deltog ej uti utskottet i behandlingen af denna fråga, enär jag vid tiden derfor var hemrest på permission. Jag kunde således ej behöfva uppträda till utskottets försvar, men då jag, för den händelse jag varit tillstädes i utskottet, skulle förenat mig uti det förslag utskottet framlagt, anser jag det dock vara min skyldighet att med några ord försvara förslaget.

Jag tror i likhet med den näst föregående talaren, att man här gör den föreliggande frågan alldeles för stor. Nu är det icke fråga om annat, än huru vida man skall kunna lemna rotehållaren och soldaten större frihet att träffa öfverenskommelse, hvaremot det icke är fråga om någon lindring åt rust- och rotehållarne. Deras skyldighet att hålla soldat skall, om förslaget bifalles, stå oförtryckt kvar. Den enda förändringen skulle blifva en större frihet i aftalet emellan rotehållaren och soldaten.

Då dessutom utskottet nu endast föreslår att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och under hvilka vilkor det må vara rust- och rotehållare medgifvet att, der sådan rättighet ej redan är lemnad, med ryttare eller soldat träffa öfverenskommelse om huru vida dennes löneförmåner skola utgå i form af torp, andra naturaprestationer eller kontant lön, samt derefter till Riksdagen afgifva det förslag, som må befinnas af förhållandena påkalladt, och frågan således kommer under Kongl. Maj:ts pröfning och derifrån återkommer till Riksdagen, så frågar jag: hvad ligger det för fara i att bifalla utskottets förslag? Om det vore så, som en talare sagt, att vi snart hafva att vänta ett nytt förslag till försvarets ordnande, hvad ligger då för fara i att antaga detta skrifvelseförslag? Och skulle vi endast åter få bevittna, huru ett förslag framkommer och afslås, hvarför då ej uttaga detta lilla steg för att göra indelningsverksbördan mindre tung och förhatlig?

Här har talats om att bofastheten skulle vara det hufvudsakliga vid indelningsverket och att derpå berodde i väsentlig mån den indelta arméns många goda egenskaper. Jag håller dock före, att i detta tal finnes icke så liten öfverdrift, och då en föregående talare

antydde, att genom ett bifall till utskottets förslag den indelte soldaten skulle förvandlas från en bofast man till ett inhysesshjon och kunna hända senare ett fattighjon, tror jag han gick för långt och kastade en handske i ansigtet på en väsentlig del af den indelta armén. Vi få nemligen erinra oss, att det finnes 6,317 nummer utan torp, deraf 5,293 effektiva. Jag ber äfven att få fästa uppmärksamheten derå, att vid nummer, der torp finnas, bebos de ej alltid af soldaten, utan att tvärt om ett stort antal soldater, som hafva torp, bebo ej dessa; och äfven om detta förhållande till en del beror på, att soldaten under rekryt- och skolåren gerna utarrenderar torpet, är antalet af de torp, som ej bebos af soldater, icke obetydligt större än att förhållandet kan på detta sätt förklaras. Antalet af effektiva nummer vid indelta armén, hvilka hafva *torp med åkerjord*, uppgår till 14,345. Af dessa bebos eller brukas af soldater 11,922, under det 2,423 icke bebos. Jag räknar nu, såsom kammarens ledamöter behagade finna, icke med de vakanta rotarne, och endast torp, som hafva åkerjord. Vid kavalleriet finnas 806 nummer, som hafva *torp med åkerjord*; af dessa bebos af soldaten 568, hvaremot 238 brukas af andra. Går jag vidare till den andra kategorien af torpen, nemligen de, som icke hafva åkerjord utan endast så kallad kåtäppa, är deras antal vid infanteriet 2,379; deraf bebos af soldaten 2,063 och bebos icke af soldaten 316, och vid kavalleriet 498, deraf bebos af soldaten 381, bebos icke 117. Och ser jag på förhållandet för hela armén, så bebos 14,934 torp af soldaten och icke bebodda af honom äro 3,094. Jag tror derutaf framgår, att en ej oväsentlig del af armén icke bebor sina torp, och jag vill ytterligare påpeka, att t. ex. vid Jönköpings regemente finnas 950 torp med åkerbruk, derutaf 616 bebos och 334 icke bebos af soldaten; vid Kronobergs regemente bebos icke 269 af 954 torp, vid Vestgöta regemente icke 239 af 826, vid Vesterbottens fältjägare icke 243 af 385 o. s. v. I hvad mån förhållandena ändrat sig nu, vet jag icke. Den uppgift jag meddelat är från den 1 januari 1881 och återfinnes i landtförsvarskomiténs förslag. Rörande kavalleriet har jag dock en senare uppgift och den återfinnes i Kongl. Maj:ts proposition för förlidet år. Af den framgår, att antalet torp vid kavalleriet nedgått från 1,304 1880 till 1,253 år 1887, och antalet bebodda kavalleritorp hade sjunkit från 949 till 775, sålunda blott 24 procent af hela styrkan, som bebodde torpen. Vid sådant förhållande tror jag icke man kan säga, att indelningsverket hvilat på torporganisationen.

Jag tror för min del, att om, såsom det också är medgifvet, i vissa delar af vårt land, der det är lätt att få arbete och bostad, torpens försvinnande icke innebär någon olägenhet, så vill jag fästa uppmärksamheten på, att äfven i andra delar af landet än dessa, som nu äro utan soldattorp, det skulle anses som en stor fördel, om soldaten finge utbyta torpet mot kontant lön eller aflöning på annat sätt. Soldaten vill ofta hafva större verksamhet. Jag känner det af egen erfarenhet, enär jag sjelf utarrenderat ett hemman till en af mina soldater. Han arrenderar nu ut torpet, till föga båtnad för roten, då soldaten bättre måste anses vårda om torpet, än den person, till hvilken han arrenderar ut det. Är förhållandet så, att rekryten anser

(Forts.)

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma förmen för soldatens aflöning. ett torp vara för sig en fördel, fordrar han torp eller ställer sina an-
språk högre. Anser han deremot ett torp som en olägenhet, får roten
ökad kostnad genom att han tvingas aflöna på detta sätt sin soldat.
Soldaten kan visserligen få utarrendera torpet med befålets medgif-
vande, men det är föga angenämt för roten att få sådana arrendatorer;
sjelf kan ej alltid roten få arrendera det, ty jag vet att rotar hafva
blifvit nekade att sjelfva få arrendera sina soldattorp. Jag tror således.
att det å alla sidor är fördelaktigt att lemna större frihet åt dessa
aftal. Befinnes det leda till ömsesidig fördel att lemna torp, så får
soldaten torp, hvarom icke, så får han sin lön i kontanta medel eller
på annat sätt.

Här har talats om den omyndige rekryten, som icke kan reda sig med rotehållarne, om ej befålet hjälper honom. Jag tror ej att en omyndig rekryt antages utan att målsman är med och bevakar hans intressen. För öfrigt, enligt min erfarenhet från många år, veta rekryterna sjelfva mycket väl att uppställa fordringar, så att i det fallet behöfver man ej hafva några betänkligheter.

Nu säger man: »hvarför denna skrifvelse? Man kan ju vänta, till dess Kongl. Maj:t kommer fram med ett förslag till ny arméorganisation.»

Jag har varit med om många arméförslag, men hvad som städse varit det utmärkande för dem alla, har varit, att de ständigt delat försvarsvännerna i två skilda läger. Jag har alltid lifigt framhållit, nu senast för några dagar sedan, önskvärdheten af att dessa skiljaktigheter försvarsvännerna emellan må kunna utjemnas; ty endast genom att vi gemensamt göra front mot försvarsnihilisterna kan försvarsfrågan lösas. Jag anser dock detta endast kunna ske genom eftergifter på båda sidor, och att man ej från någotdera hållet fordrar *allt*.

Jag tror, att det steg, som nu föreslås, icke är farligt för indelningsverket. Ty allt, som gör dess börda tyngre, än den behöfver vara, är farligt för indelningsverket, då deremot allt, som gör bördan lindrigare, är egnadt att stärka detsamma.

Jag tror derför icke att man bör spåra någon fiendskap till indelningsverket hos dem, som i likhet med mig yrka bifall till statskottets förslag.

Herr Treffenberg: Det kan nog synas, såsom en talare i början af öfverläggningen framhållit, att de anspråk, som i denna motion blifvit framställda och af utskottet understödda, äro oskyldiga nog, men saken har dock äfven sina betänkliga sidor, och jag har begärt ordet för att särskildt få framhålla en omständighet, hvilken icke alls blifvit beaktad under kamrarnes öfverläggning i ämnet vid förra riksdagen, lika litet som nu af utskottet eller motionärerna, och som blott i förbigående blifvit berörd af de föregående talarne. Jag kan dock härvid icke hjälpa, att jag, innan jag kommer till klämman i mitt anförande, nödgas inleda detsamma med några anmärkningar.

Det är känt, att rotehållarens förpligtelser till soldaten bestämmas dels och i allmänhet af de för hvarje särskildt regemente fastställda knektekontrakt, dels af de frivilliga legokontrakt, som ingås mellan rust- och rotehållarne å ena samt soldaten eller ryttaren å

andra sidan, och dels slutligen af åtskilliga efter indelningsverketsIfrågasatt rätt ordnande tillkomna författningar och kongl. resolutioner i ämnet. De för rust- och frivilliga legokontrakten afse nu att närmare bestämma omfattningen rotehållare att af och sättet för utgörande af soldatens löneförmåner enligt de bestämma form- men för soldats männa knektekontrakten. Dessa knektekontrakt lemna nemligen, såsom vi veta, en viss latitud för öfverenskommelser mellan rotehållaren och soldaten angående dennes löneförmåner, hvilka, såsom bekant, äro lega, ärlig lön och hemkall, d. v. s. torp och de s. k. persedlarne. Här om är det enligt nu gällande författningar stadgad, att de legokontrakt, hvilka ingås mellan rotehållare och soldat — detsamma gäller naturligtvis äfven om rusthållare och ryttare — skola upprättas i närvaro af kompanichefen och fastställas vid rekryteringsmöte af landshöfdingen eller Kongl. Maj:ts befallningshafvande. Ändamålet härmed är dubbelt, dels nemligen att kontrakten måtte blifva affattade på ett korrekt bindande lagspråk och icke lemna rum för någon tvetydighet om deras rätta mening, och vidare att soldatens lön icke måtte komma att tilltagas allt för knapp, emedan, om så sker, detta skulle kunna inverka till soldatens ekonomiska ruin och dermed följande demoralisation, hvilken i sin ordning skulle blifva hinderlig för ett pligtroget fullgörande af hans tjensteäligganden. Detta, säger jag, är det dubbla ändamålet, som afses med bestämmelsen derom att kontrakten skola uppsättas i kompanichefens närvaro och fastställas af Konungens befallningshafvande. Jag har nu i 16 à 17 år varit landshöfding, dock derutaf en ganska stor del i Vesternorrlands län, der det beklagligt nog icke finnes någon stamtrupp, men i Dalarne har jag såsom landshöfding tjenstgjort i tio år, och såsom landssekreterare ungefär lika länge i Vestmanland, så att jag eger någon erfarenhet om dessa förhållanden; och jag har härunder ofta bevittnat, att vid rekrytmöten man, till följd af de upprättade legokontraktens otydlighet, måst infordra nya tydliga kontrakt, så vida ej erforderlig rättelse vid sjelfva rekrytmötet kunnat åstadkommas, hvilket naturligtvis låtit sig göra i den händelse, att rotehållaren varit tillstades. Derom har det väl icke, så vidt jag kan erinra mig, inträffat, att jag nödgats kassera ett kontrakt därför att löneförmånerna varit för knäppt tilltagna; men jag föreställer mig, att om det skulle presenteras ett sådant kontrakt, som ogillades därför att soldaten icke genom detsamma skulle komma i åtnjutande af de honom i lag tillförsäkrade löneförmåner, och rotehållaren droge frågan i besvärsväg under Kongl. Maj:ts pröfning, så skulle rekryteringsmötets beslut blifva fastställt; ty Kongl. Maj:t har sjelf i ett kongl. bref af 1810 förklaradt legokontraktens ändamål vara att tillförsäkra soldaten att komma i åtnjutande af den rätt, honom enligt de allmänna knektekontrakten och öfriga författningar tillkommer.

Skulle nu, såsom meningen synes vara, det medgifvas rust- och rotehållare och soldat att ensidigt och sålunda utan inblandning från myndigheternas sida upprätta dessa kontrakt, förstån I, mine herrar, lätt, att de båda ändamål, jag nyss framhållit med kontrakten, ofta skulle i väsentlig mån förfelas. Det skulle mången gång inträffa, att de blefve affattade på ett otydligt språk. Vi veta att allmogen och soldaterna icke äro vane att alltid affatta sina öfverenskommelser på

(Forts.)

*Ifrågasatt rätt
för rust- och
rotehållare att
bestämna för-
men för soldats
aflöning.*

(Forts.)

sådant sätt, att ej tvistigheter kunna uppstå i anledning af kontraktens ordalydelse, som alltså kunde blifva föremål för mångfaldigt olika tydningar. Vidare kunde lätt hända, att soldatens lön blefve så knappt tilltagen, att han ej skulle kunna »bestå i tjensten». Vi veta att dessa unga rekrytämnen, hvilka antagas vid 18 å 19 års ålder, ofta äro angelägna att få gifta sig, utan att tänka på hvad som dermed följer, eller att de derefter hafva att försörja icke blott sig sjelfva utan äfven hustru och barn. Och således insen I, mine herrar, att här är fråga om icke blott den enskilde soldatens intresse, utan äfven om ett viktigt allmänt och socialt intresse. Men — och nu kommer jag till den sidan af frågan, som närmast gifvit mig anledning att här i dag taga till orda — om det skulle tillåtas rust- och rotehållare och soldater att utan inblandning från myndigheternas sida upprätta kontrakt om soldats löneförmåner, kan jag icke finna annat, än att dessa måls behandling, som nu försiggår på administrativ väg, måste ovilkorligen eller åtminstone i de flesta fall öfverlemnas till domstolarnes afgörande. Och hvad blir då följden? Det lemnar jag, mine herrar, till eder sjelfva att bedöma. När för närvarande tvistigheter uppstå emellan soldaten och rotehållaren, anmäler den förre förhållandet till kompanichefen, denne till regementschefen, och denne vänder sig till Konungens befallningshafvande med begäran om handräckning, att soldaten måtte få sin rätt. Enligt vanlig praxis, som visat sig lämplig, förständigär Konungens befallningshafvande genom en kort resolution kronofogden att, om icke rotehållaren kan visa qvitto att möta krafvet med, utmättningsvis uttaga det fordrade beloppet. Ibland händer det, att frågan är af den beskaffenhet, att, innan någon utmättningsorder gifves, rotehållarens förklaring måste infordras, hvarefter Konungens befallningshafvande meddelar sin resolution. Besvär öfver Konungens befallningshafvandes utslag fullföljas, som vi veta, i landtförsvarsdepartementets kansliexpedition. Allt förlöper på enklaste och beqvämaste sätt, utan kostnader eller tidsutdrägt för soldaten. Jag hemställer nu — om utskottets förslag vunne bifall och således det skulle tillåtas rust- och rotehållare och soldater att utan kontroll från myndigheternas sida med hvarandra träffa öfverenskommelse angående soldatens löneförmåner — huru vida icke i de flesta fall följden deraf skulle blifva, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande måste visa dessa mål ifrån sig och öfverlemna dem till domstol. Detta måste ju inträffa alltid, då kontrakten vore i ett eller annat afseende otydliga. Konungens befallningshafvande kan icke höra kontraktsvittnena eller låta inför sig förebringa någon annan bevisning — sådant måste ske hos domstol. Följden af detta blir naturligtvis en olidlig tidsutdrägt, innan soldaten kommer i åtnjutande af sin rätt, då vi hafva, utom underrätt, två instanser, hofrätt och Kongl. Maj:t. Det skulle kunna draga ut i årtal. Denna sidan af saken synes mig så betänklig, att den jemte mycket annat bestämt mig för att motsätta mig utskottets hemställan.

Jag borde kanske tillägga några ord med afseende derpå, att flera gånger förhållandet vid dalregementet åberopats. Der, säger man, har det gått bra för sig att utgöra soldatens aflöning i form af reda penningar till visst belopp och icke förse honom med torp. En hvar likväl, som känner Dalarne — det kan konstateras äfven af den talare,

som sist framhöll exemplet — vet, att i följd af jordstyckningen i detta landskap det är mycket lätt för soldaten att der skaffa sig egen bostad; och detta, den fasta bostaden, är sjelfva kärnan af torpinstitutionen. De, som i denna fråga vilja använda förhållandena i Dalarne till sin fördel, ega icke riktig kännedom om eller missuppfatta dessa förhållanden.

Jag skall nu icke vidare uppehålla kammaren, utan anhåller blott att på grund af hvad jag nu och flere föregående liktänkande talare yttrat få yrka afslag å utskottets betänkande.

Efter detta anförande hördes rop på proposition.

Herr Königsfeldt: Endast några få ord till bemötande af en uppfattning, som gjort sig gällande. Här har nemligen från flera håll blifvit framhållet, att om utskottets förslag antoges, skulle derigenom vederbörande rekryteringsmyndigheter icke få något att säga vid kontraktens ingående. Detta är ett fullkomligt misstag. Här afses endast, att rust- och rotehållarne må kunna med soldaten komma öfverens om, på hvilket sätt dennes löneförmåner skola utgå, om i form af torp, naturaprestationer eller kontant lön. Men naturligtvis ega rekryteringsmyndigheterna att dervid tillse, det kontrakten blifva riktigt skrifna och, om man kommer öfverens om kontant lön, pröfva, huru vida den är tillräcklig. Här är ej fråga om öfverenskommelse rörande *beloppet*, utan endast om *sättet* för aflönings utgörande. Blott detta har jag velat säga med anledning af några föregående yttranden.

Hvad rekryteringen i Dalarne och särskildt vid kompaniet inom min domsaga beträffar, fins det der många soldater, som äro hemmansägare, och det tror jag är förhållandet på många orter inom Sverige. Och det är kanske anledningen, hvarför ej många af dem sitta på sina torp, utan hellre taga kontant aflöning i stället.

Herr Falk, Helmer: Jag skall blott yttra ett par ord med anledning af de anmärkningar, som drabbat mig personligen. Man har förebrått mig därför, att jag sagt, att om bofastheten rubbas, skulle soldaten blifva inhyses för att sedan *må hända* sluta såsom fattighjon. Detta yttrande afsåg naturligtvis endast de orter, der soldaten nu är bofast, och der bofastheten, i fall torpen borttagas, skulle komma att rubbas, och icke de orter, der det af ålder varit brukligt, att soldatens aflöning utgåt i spanmål eller kontant, således hvarken Dalarne, Helsingland eller Skane. Derfor kan man icke tala om att »en handske är kastad», hvilket jag förmodar att de värde talarne sjelfva vid noggrannare eftersinnande inse.

Ett par talare hafva sagt, att meningen ej är att taga bort torpen, utan att detta blott måtte blifva *tillåtet*. Ja, jag erkänner, att det icke är uttryckligen sagt; men jag frågar: kan någon garantera för, att de icke verkligen *blifva* borttagna?

Man har äfven hänvisat till de regementen, der torp icke äro i knektekontrakten föreskrifna, och frågat, om de äro sämre än andra. I den frågan är jag ingen domare och vill ej heller yttra mig derom.

Såsom herrarne veta, är det endast i Dalarne, Gestrkland och

(Forts.)

Ifrågasatt rätt för rust- och rotehållare att bestämma för- men för soldats aflöning.
(Forts.)

Helsingland, som soldaterna icke enligt knektekontrakten skola hafva torp, hvartill kommer Skåne, der rotehållarne väl äro skyldige lemna torp, men der denna skyldighet i allmänhet ej är utkräfd. Rörande förhållandet i Dalarne har redan en föregående talare upplyst, att soldaten vanligen är på samma gång rotedelegare och som sådan i allmänhet är försedd med egen bostad. I Gestrikland och Helsingland är förhållandet det, att ehuru soldaten icke enligt knektekontrakten skall förses med torp, lemnas honom vid antagandet i regel omkring två tunnland jord att uppodla, och rotehållarne bidra till uppförandet af erforderliga byggnader. Och sedan får soldaten, under förbehåll af en viss tjänstetid, behålla denna jord under sin och sin hustrus lifstid, och soldaterna äro således i sjelfva verket försedde med torp, som de besitta för lifstiden, hvilket väl ej minskar deras värde. I fråga om Skåne har äfven en talare redan yttrat sig, och jag inskränker mig därför blott till att erinra om, att förhållandena i Skåne äro i så många afseenden så vidt skilda från vårt öfriga lands, att hvad som passar i Skåne passar ofta rakt icke på andra ställen i Sverige.

Man har slutligen sagt, att »indelningsverket beror icke på stugan», »på en så liten sak som torpet beror det icke». Ja, liknande inkast har jag hört hvarenda gång det varit frågan om att plocka på indelningsverket. Alltid har det då hetat, ena gången: det beror icke på detta, och andra gången: det beror icke på detta. Må det tillåtas mig att begagna en liknelse. Man behandlar indelningsverket ungefär såsom en kronärtskoeka: för hvarje gång man tager af ett blad, så säger man, att det betyder ingenting, och så plockar man blad efter blad, tills man nu omsider räcker handen äfven efter botten-satsen eller här: bofastheten. Men då *måste* indelningsverkets vänner enhälligt förklara: *»härintill skolen I gå, men icke vidare!»*

Herr von Baumgarten: Det är endast för att bemöta ett par yttranden, som jag har begärt ordet; och jag skall vara mycket kort, det lofvar jag. Jag har uppkallats af en ärad talare på kristianstadsbänken, som återgaf ett yttrande af krigsministern vid förra årets riksdag — enligt min uppfattning — på ett sätt som om krigsministern skulle varit för en skrifvelse af det slag, som nu föreligger. Jag vill därför uppläsa några delar af statsrådet Palmstiernas yttrande. Han sade: »Det visar sig, att på de ställen, der soldaterna skola hafva torp — enligt kontrakten skall det finnas 17,065 man med torp — blott 152 äro utan torp och således 16,913 hafva torp. Deremot äro en del vakanta och en del icke bebodda; der har soldaten med befålets och rotehållarens medgifvande utarrenderat torpen. De facto äro 12,000 torp bebodda vid infanteriet.» Dermed förhåller det sig så, att vid hvarje kompani äro indragna — och anslagna — flera nummer dels för musikens underhåll, dels volontärnummer, dels trumslagarennummer, som bortarrenderas för att kunna aflöna dessa personer. Vid Kronobergs regemente äro omkring 150 utarrenderade på det viset. När nu en ärad talare sade, att der voro öfver hufvud 200 torp utarrenderade, är det väl icke underligt, om ungefär 70 torp vore utarrenderade af rekryter och stamsoldater. Och det är med kompanichefens begifvande som sådant sker, för att gifva rekryterna tillfälle att få medel till att

skuldfritt kunna uppsätta sina torp efter tre år. Vidare yttrade stats-*Ifrågasatt rätt*
 rådet: »Anledningen, hvarför materialet är så utmärkt, är, att aflö-*för rust- och*
 ningen är hög och utgår i en form, som är för soldaterna mest till-*rotehållare att*
 talande, därför att de derigenom få egna hem och blifva temligen-*bestämna for-*
 oberoende under större delen af deras listid. Utbytes denna aflönings-*men för soldats*
 form mot en kontant lön, så är den bofaste soldaten, som alltid fram-*aflöning.*
 hållits såsom den egentliga kärnpunkten i indelningsverket, borta». (Forts.)
 Och vidare: »Således blir det icke någon militärisk fördel, men alltid
 en olägenhet i den mån det blir mindre utmärkt folk; och enligt min
 tanke tål vår indelta armé icke vid att man gifver efter något på
 folkets beskaffenhet. Det anser jag vara det viktigaste». Samt slut-
 ligen: »Jag föreställer mig, att af den indelta armén skulle vi få
 kvar ett mindre lätthandterligt skal och för öfrigt ingen kärna; och
 det vore egendomligt, om Första Kammaren, som då Kongl. Maj:ts
 förslag, att man skulle borttaga indelningsverket för kavalleriet, icke
 ville gå in derpå, nu skulle vilja utan militärisk fördel gifva efter i
 afseende på det, som man ansåg skola rädda indelningsverket, nem-
 ligen det utmärkta soldatmaterialet».

Af allt som talats och sagts har jag särskildt fäst mig vid en
 omständighet, nemligen den fattigdom, som många af soldaterna skulle
 råka i, om de finge kontant aflöning. De skulle icke kunna hushålla,
 och man kunde riskera deras ekonomiska obestånd. Såsom det nu är,
 kan en sådan fruktan ej behövas vid torpens utarrendering, ty kom-
 panichefen har den fördelen att, om karlen, hvars torp är utarren-
 deradt, icke sköter sig, får han återgå till torpet, och der vet man,
 att han kan berga sig.

Jag fortfar att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Treffenberg: Jag vill taga fasta på den upplysning, herr
 Königsfeldt lemnade angående utskottets mening med sin framställ-
 ning. Jag fruktar blott, att han dervid lofvat mer än han kan hålla.
 Säkert är emellertid, att om man läser diskussionen i ämnet vid förra
 årets riksdag, får man det intrycket, att hufvudanledningen till motio-
 nen och till de yrkanden om bifall till densamma, som då framställes,
 just var obehaget af den inblandning, som eger rum från myndig-
 heternas sida vid kontraktens uppgörande, och det fins icke en enda
 rad, hvarken i den nu förnyade motionen eller i sjelfva utskottets ut-
 lätande, som antyder, att det var motionärens eller utskottets mening,
 att de civila eller militära myndigheterna fortfarande skulle hafva något
 att säga i fråga om kontraktens bestämmelser.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr
 greffen och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkan-
 dena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande
 utlätande hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig anse
 den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och
 anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande
n:o 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva
utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 75.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på
föredragningslistan till nästa sammanträde skulle sättas främst de
ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden,
hvilka blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 3,42 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, lektorn m. m. *Abr. Rundbäck* är genom sjukdom hindrad tills vidare att bevista Riksdagens sammanträden intygas.
Stockholm den 20 mars 1890.

R. M. Bruzelius,
med. professor.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 § riksdagsordningen; och

n:o 6, i anledning af väckt motion om tillägg till § 19 riksdagsordningen;

statsutskottets memorial n:o 36, i anledning af remiss med öfverlemnande af uppgift å förändringar år 1889 i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar m. m.;

bevillningsutskottets betänkande n:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, n:o 23, med förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, öfver väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om samtrafik mellan enskilda telefontät och statens interurbana telefonledningar m. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 17, angående val af fullmäktige i riksbanken, och

n:o 18, angående val af fullmäktige i riksgäldskontoret,

dels till Riksdagens förordnanden:

n:o 19, för fullmäktige i riksbanken,

n:o 20, för fullmäktige i riksgäldskontoret,

n:o 21, för suppleanter till fullmäktige i riksbanken, och

n:o 22, för suppleanter till fullmäktige i riksgäldskontoret.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 19 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 5 och 37—39 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 31 och 32.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och derefter statsutskottets utlåtande n:o 39 samt sist de öfriga ärenden, hvilka blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *von Baumgarten* under tio dagar från och med den 26 i denna månad samt herr *Jönsson* från den 23 innevarande mars till och med den 8 nästkommande april.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,41 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
